

РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 378

Лариса Бірюкова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0001-8601-2800

Ольга Юрко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-4147-1760

DOI 10.24139/2312-5993/2023.03/003-016

СУТНІСНІ ОЗНАКИ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В СИСТЕМІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті актуалізовано проблему вокальної підготовки студентів у системі музично-педагогічної освіти, визначено сутність та зміст поняття “підготовка”, “вокальна підготовка”. Розглянуто вокальну підготовку як найскладніший психологічний процес механізму педагогічного спілкування, пізнання та творчого розвитку особистості. Охарактеризовано наукове тлумачення феномену “музичного мислення” як загадкового словосполучення сучасної науки про мистецтво та його місце у навчальному процесі вокальної підготовки студентів. Наукова діалогічність музичного мислення створює фундамент усвідомлення сутності обраної професії. Науково-методичні аспекти розвитку особистості засобами вокального мистецтва розкривають механізми музично-художнього мислення, уяви, почуття, взаємозв’язок об’єктивного та суб’єктивного у навчальному процесі. Подано значення вокально-сценічної майстерності як результату глибокої обізнаності у сфері вокального мистецтва, особливостях вокальної підготовки, здатності до відтворення еталонного зразку у власній виконавській діяльності. Доведено ефективність впровадження у навчальний процес вокальної підготовки творчої співпраці педагога та студента. Специфіка вокального заняття потребує взаємозв’язку індивідуальних особливостей організації спілкування між педагогом та студентом, спрямованого на створення продуктивного вокально-художнього мислення у “звукових образах”, стимулювання пізнавальних інтересів з урахуванням творчого характеру навчання.

Ключові слова: вокал, вокальна підготовка, музичне мислення, співпраця викладача та студента, вокально-виконавська майстерність.

Постановка проблеми. Пошук нових форм удосконалення професійної підготовки майбутнього фахівця вокального мистецтва на перший план виводить розуміння необхідності переосмислення традиційних підходів вокального навчання, виявлення потреби студентів у самоудосконаленні та самовираженні власної індивідуальності у вокальному мистецтві. Поява нових цінностей світосприймання, позитивне оновлення сталих форм взаємоспілкування та розширення між інформаційного простору стає вирішальним для пошуку нової незакомплексованої на старих традиціях генерації фахівців нової школи.

У цьому контексті музична освіта, зокрема, вокальна підготовка фахівця музичного мистецтва набуває особливого важелю.

Аналіз актуальних досліджень. Огляд фундаментальних праць з теорії вокального мистецтва указує на формування естетичної оцінки у сфері мистецької культури, становлення художньо-естетичних орієнтацій у сфері вокального мистецтва, зокрема, увага приділяється таким аспектам як техніка постановки голосу та фізіологія співацького процесу (В. Антонюк, І. Назаренко, Ф. Заседателев, О. Зданович, Н. Овчаренко) формування й розвиток вокальних здібностей (Л. Василенко, О. Маруфенко, Н. Толстова та інші), здатність до співацької діяльності в аспекті педагогічної інновації (Л. Василенко, Т. Левшенко, К. Матвеєва, О. Стахевич, Ю. Юцевич та інші), підготовка до вокально-сценічної діяльності (М. Єгоричева, І. Герсамія, О. Руденко, О. Стахевич, І. Колодуб та інші).

У процесі написання статті використовувались методи, що застосовувалися на емпіричному та теоретичному рівнях дослідження, метод аналізу та синтезу психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, порівняльний аналіз загальних теоретичних питань з проблеми вокальної підготовки в системі музично-педагогічної освіти.

Мета статті: визначити сутнісні ознаки вокальної підготовки та з'ясувати особливості їх використання у навчальному процесі підготовки фахівця музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. У світлі сучасних завдань сполучення «вокальна підготовка» трактується як досвід дослідження освіти з точки зору системи складноорганізованих соціокультурних цінностей функціональних домінант вокальної підготовки, таких як інтелектуальна розвиненість, вокально-професійна зрілість, глибоке осмислення практичних дисциплін (Антонюк, 2007; Щолокова, 2007, с. 47).

У зв'язку з цим домінантною позицією стає вокальна підготовка студентів, розкриття їх голосових можливостей відповідно основних критеріїв професійного академічного співу як інструменту реалізації музичного та творчого розвитку особистості набуває значного важелю.

Вузівська підготовка фахівця музичного мистецтва вимагає розвитку та удосконалення складних професійних якостей, які досягаються у навчальному процесі та проявляються у природному звучанні вокального звуку, краси тембру, сили, знаннях в галузі вокальної техніки, вокально-сценічної майстерності, методичних знаннях з вокальної педагогіки, вміннях застосовувати у майбутній професійній діяльності.

У вітчизняних наукових дослідженнях В. Антонюк, Л. Костенко, О. Маруфенко, Н. Овчаренко, Н. Орлової, О. Стахевича, Н. Толстової йдеться про те, що майбутньому вокалісту не обов'язково мати великий за об'ємом та силою голосу, головне – уміти керувати голосом, володіти вокальною технікою, щоб, з одного боку, бути зразком для учнів, а з іншого – з успіхом витримувати ті голосові навантаження, які доведеться відчувати під час виконання своїх професійних обов'язків (Олексюк, 2006; Гребенюк, 1999).

Статус вокалу як педагогічної науки дає змогу розглядати вокальну підготовку не як *самостійне утворення, що існує поряд із репродуктивною та продуктивною діяльністю, а як внутрішню сутність, властивість взагалі, що має вияв у конкретних формах* (Антонюк, 2007; Осадча, 2018).

Вокальна підготовка здійснюється на основі формування у студентів основних механізмів голосоутворення: акустичних (висота звуку, сила звуку, чистота інтонації, наявність високої і низької співацької формант, тембральна привабливість, політність голосу, вібрато тощо); фізіологічних (співацьке дихання, атака та опора звуку тощо); орфоепічних (чіткість дикції, прикритість та округлість звуку, система навичок з вокальної орфоєпії); психолого-педагогічних (вокальний слух, усвідомлене керування процесом голосоутворення і звуковедення тощо). В комплексі вони становлять структуру вокально-професійних умінь, на яких ґрунтується процес формування співацького голосу, і які забезпечують необхідний рівень підготовленості артиста-вокаліста до майбутньої професійної діяльності. Сутність «вокальної підготовки» вивчається багатьма науковцями. Так, Г.Стасько розуміє вокальну підготовку, як цілісну систему зі складним динамічним утворенням, що включає взаємопов'язані наукові основи вокальної педагогіки та усталену практику емпіричного досвіду керування нейрофізіологічною природою голосоутворення. За думкою Ю. Юцевича, вокальна підготовка полягає у виконанні низки поставлених завдань: знати природу та механізми звукоутворення, закономірності формування співацького голосу, практично керувати процесом співу, розуміти сутність різних фонаційних явищ, вміти створити художньо-музичний образ тощо (Андрущенко, 2001, с. 69). Академічний спів, як визначає А. Лашенко – це вокальна техніка, що забезпечує високий «коефіцієнт корисної дії» за інтенсивністю звучання, висотою, тембром і витривалістю голосу (Гузій, 2015, с. 36).

У зв'язку з цим, означений ракурс дослідження вокальної підготовки студентів мистецьких факультетів доводить її синтетичну роль у напрямку творчого зростання майбутніх фахівців музичного мистецтва, здатну забезпечувати особистісно-зорієнтований простір навчання кожного студента, мотиваційно-емоційну насиченість навчальних занять, удосконалення вокальної техніки на основі урахування природних здібностей, втілення умінь творчої інтерпретації музичних творів, розкриття вокальних здобутків вітчизняної та зарубіжної вокальної школи. Звідси, виховні можливості вокальної музики як мистецького явища мають реалізуватися у рамках спеціальної музичної діяльності на основі сукупності художньо-технічних та виконавських вмінь, спрямованих на удосконалення:

- природних властивостей голосу на всьому діапазоні;
- системи прийомів та засобів звукоутворення;
- емоційно-динамічної виразності вокального звуку;
- тембральної забарвленості вокального звуку;
- умінь створювати художній образ вокального твору;
- емоційного контакту зі слухацькою аудиторією.

Завдяки накопиченню педагогічного досвіду основні завдання вокальної підготовки спрямовуються на: розвиток художньо-творчих та вокально-виконавських здібностей, спираючись на наукові дані про будову й функції голосового апарату та теорію голосоутворення; озброєння знаннями основ вокальної методики, необхідної для керівництва вокальною роботою з учнями шкіл різного типу; розуміння основ співацького звукоутворення, побудови голосового апарату, знання гігієни, фізіології та охорони голосу; розуміння біофізичних механізмів співацького процесу; збагачення емоційно-естетичного досвіду засобами вокального мистецтва.

Означений підхід передбачає реалізацію внутрішніх резервів особистості студентів на активізацію взаємозв'язку професійних вмінь аналізувати, діагностувати та коригувати співацький процес; узагальнювати, свідомо сприймати та інтерпретувати вокальні твори; використовувати отримані вокально-теоретичні знання, вміння та навички у професійній діяльності.

Серед продуктивних зрушень вокальної підготовки фахівця музичного мистецтва набуває значення використання адаптивних технологій, метою яких є спрямування на опанування механізмами нового типу музичного мислення. Реалізація цих завдань має

спиратися на виконавські процеси у межах музичного мислення, де мисленеві процеси здійснюються за допомогою спеціальної мови, так званої знакової системи «звукових словосполучень». У теорії музично-естетичного виховання музичне мислення визначається як процес розуміння змісту художнього твору (О. Ростовський, Г. Падалка), як творчий виконавський акт де в триєдиній цілісності поєднується образна інтерпретація, технічна реалізація та сприйняття музичного твору, оцінюється як складовий компонент процесу музичного сприймання (Маньковська, 2019, с. 165).

Пошук шляхів удосконалення вокальної підготовки фахівця музичного мистецтва дозволяє виокремити специфічні особливості музично-художнього мислення, що характеризуються емоційною забарвленістю, високою інтуїцією, образно-смісловою формою матеріалізації художньої думки, творчими зв'язками з чуттєвими уявленнями, розвинутою технічністю та емоційністю. Звідси, освоєння вокально-технічних та вокально-виконавських понять про інтонаційно-сміслові особливості, стиль, образні асоціації вокально-художнього образу потребує висвітлення функційно характерних ознак музичного мислення: інтонаційної (особистісна реакція на вокальну інтонацію), логіко-конструктивної (логічно послідовна організація музичних структур вокального твору: різні форми, співставлення, аналіз, синтез) та музично-образної (чуттєве сприймання, асоціації). Накопичення музично-теоретичних знань, як основи удосконалення музично-аналітичних умінь, стає невідомою стороною збагачення змісту музичної інформації, що реалізується у ході структурного аналізу фактури, гармонії, стилю музичного твору, знаходження конкретних ознак музичного твору, тобто для розвитку музичного мислення суттєвим є не тільки узагальнення, але й усвідомлення структури музичного твору, закономірного зв'язку розрізненних елементів інтелектуально-творчого взаємозв'язку, здатності до емоційно-образного сприймання музики шляхом усвідомлення інтонації, складних звукових утворень як семантичного знаку музичного змісту, його інтонаційної ідеї (жанр – стиль – твір); збагачення асоціативного фонду.

Вихідним моментом проникнення у сутність вокального твору являється первинна емоційно-чуттєва реакція на вокальну інтонацію. Такий орієнтир на звукову виразність вокального твору є свого роду сигналом до музично-розумових дій – бажання вивчати, оцінювати, створювати свій образ. У вокальному мистецтві все має свою

інтонаційну основу. Підтвердженням висловленого стають слова О. Стахевича, який наголошував про те, що звук вокального твору має бути художньо осмисленим, бути відтвореним у чуттєво-образний матеріал музичного твору.

Як вже відмічалось, процес творчого осмислення вокального твору за логіко-конструктивною функцією, пов'язаною з розумінням семантичних можливостей музичної мови, у ході сприймання вокального твору відзеркалюється у глибокому проникненні до музичної структури, форми та тексту твору, усвідомленні знакової системи, засобів вокальної та загальномузичної виразності, смислових та інтонаційних словосполучень. Таке розуміння вокально-інтонаційного смислу твору дозволяє розкодувати семантичні та художньо-ціннісні ознаки твору.

Характерною ознакою музично-художнього мислення є музична образність, яка результатами чуттєвого сприймання вокального твору виступає психічним процесом у структурі музичного мислення. У музичний образ у музиці проявляється в комплексності характеру, музично-виразних засобах, суспільно-історичних умовах створення твору, принципах побудови та стилю композитора. Такі основні види музичного образу такі як ліричний (розкриває особисті переживання автора), епічний (висвітлює життєві події), драматичний (відтворює особисте життя людини, можливі конфлікти), казковий (у фантазії, уяви), комічний (сміх, жарт) представляють собою віддзеркалення чуттєвого сприймання оточуючого світу і за допомогою слухової пам'яті та асоціацій виступають як результат створення музичного образу в певному напрямку. Суть же художнього образу розкривається лише в певній комунікативній ситуації, кінцевий результат якої відповідає головній меті образу – створенню ланцюжку «композитор – виконавець – слухач».

У художньому пізнанні музичного мислення науковці акцентують увагу на інтелектуально-логічному та емоційно-інтуїтивному актах музично-виконавської діяльності, указують на такі характерні ознаки як об'єктивність та суб'єктивність. Першим у цій ланці виступає об'єкт – музичний твір, його співвідношення з особистісною спрямованістю на суб'єкта, що сприймає продукт композиторського інтелектуального мислення, відображеного у музичних образах, особистісної установки на емоційно-сміслову сферу твору. При цьому основним завданням виступає спрямованість

на виявлення основного завдання композитора, його оцінки до створеного з позиції нерозривної єдності емоційного та інтелектуального сприйняття.

Основним завданням суб'єктивного феномену, що виникає як наслідок предметно-практичної, сенсорно-перцептивної, мисленнєвої діяльності «виступає цілісним інтегрованим відображенням дійсності, в якому одночасно представлені основні її категорії – простір, рух, звук, колір, форма, фактура, образ є надзвичайно місткою формою репрезентації навколишньої дійсності. Він об'єднує живе споглядання і абстрактне мислення, об'єктивне відображення дійсності та її суб'єктивну інтерпретацію й оцінку композитором, виконавцем і слухачем (Б. Нагай). Існуючий в нотному записі музичний твір отримує реальне звукове втілення лише в процесі музичного виконання, тому виконавець є необхідним посередником між композитором і слухачем» (Осадча, 2018, с. 103). Аналізуючи різні аспекти художнього образу у механізмі музичного мислення, для нас важливим є думки Ю. Чекана, О. Опанасюка які зазначають, що поняття образу визначається як «суб'єктивна картина світу чи його фрагментів, що включає самого суб'єкта, інших людей, просторове оточення та часову послідовність подій» (Маньковська, 2019, с. 20; Пащенко, 2010, с. 78). Звідси, трактування -художнього образу вокального твору вміщує й рецептивний компонент, що підтверджується тісним співвідношенням вокального та художньо-психологічного уявлення в структурі музичного мислення (Пащенко, 2010, с. 79).

З цього приводу актуальною стає проблема формування вокально-сценічної майстерності студентів, здатних сприймати, самостійно створювати музично-художній образ вокального твору.

Сьогодні безперечною є думка про те, що якість вокальної підготовки проявляється в активному процесі оволодіння елементами вокально-сценічної майстерності, яка включає комплекс вокально-технічних, вокально-виконавських та інтерпретаційно-естетичних вимірів сценічної поведінки, це цілісна система особистісних якостей вільного самовираження і художнього перевтілення в успішну вокально-сценічну діяльність (Гребенюк, 1999, с. 160; Олексюк, 2006). Вітчизняні вчені розглядають професійну майстерність у різних напрямках, зокрема, у напрямку вокально-методичної (В. Антонюк, Л. Василенко, Л. Бірюкова, О. Маруфенко, О. Стахевич, Н. Толстова, Т. Жигінас), психолого-педагогічної (Н. Гузій, З. Стукаленко, О. Єременко), та музично-

виконавської діяльності (А. Козир, О. Маньковська, Т. Осадча, Г. Падалка, О. Рудницька, Т. Осадча, О. Щолокова). Однак наукова думка «вокально-сценічну майстерність» визначає ключовою у галузі вокальної підготовки, спрямованої на кінцевий результат змістового, знанневого та процесуального аспектів майбутньої діяльності співака. Артистичний спів дозволяє вільно передавати художній задум вокального твору, не роблячи над голосом занадто багато зусиль, не стомлюючи його прийомами, які суперечать його натурі (Бірюкова, 2016, с. 150). Це дозволяє визначити сутність створення сценічного образу, що полягає в активній мисленнєвій діяльності студента, у глибокому проникненні в сценічний образ та його реалізацію засобами вокальної техніки, міміки, жесту, у надзвичайній інтерпретаційній достовірності виконання авторського задуму (вокальна техніка, тембральна забарвленість, характер звуковедення тощо), уваги виконавця до внутрішнього та зовнішнього стану, пов'язаною з використанням засобів невербальної комунікації (рух по сцені, специфічна хода, постава, уклін, сценічний костюм, зачіска, аксесуари; тощо). Разом з тим, у створенні сценічного образу особливе місце займає темперамент виконавця, його експресивність та емоційність, розвинена творча уява і фантазія; комунікативність, емпатійність, артистичність, музикальність; музичні, акторські та художньо-творчі здібності; тембр голосу, рухливість голосу, широкий співацький діапазон, природне резонування, виразна дикція і артикуляція У процесі поетапного засвоєння вокального репертуару від нескладних пісень до балад і оперних арій майбутній виконавець набуває досвіду сценічного перевтілення, який потім закріплює у концертній практиці (Стукаленко, 2018, с. 175).

Високий рівень оптимізації вокально-сценічної майстерності вимагає засвоєння технічних знань, вправ, методів, підходів та артистизму, якими оволодіває студент у ході професійного зростання, здатного креативно вирішувати виконавські завдання, вміти швидко адаптуватися до вимог мінливого світу і творчо змінювати його, розвивати мисленеву культуру на основі механізмів самореалізації і саморозвитку, необхідних для становлення майбутньої особистості (Бірюкова, 2016, с. 148; Олексюк, 2006, с. 34).

У сучасних умовах фундаменталізації освіти, впровадження нових інформаційних технологій, інноваційних тенденцій у навчальний процес вокальної підготовки базується на сукупності відпрацьованих роками знаннях, методах та прийомах класичної

вокальної педагогіки і носить дуальний характер. З одного боку це робота над всіма частинами голосового апарату, що беруть участь у процесі голосоутворення. З іншого боку – це широкий спектр професійної підготовки фахівця вокального мистецтва у цілісності засвоєння сукупності знань, вмінь та навичок всіх напрямків професійної діяльності від технічних до виконавських. Сьогодні з упевненістю можна говорити про різні виміри пізнання музичного матеріалу вокального твору – сенсорний, звуково-інтонаційний, інтегрально-семантичний, сценічно-творчий. Підтвердження цього знаходимо у наукових дослідженнях П. Сікур про вокально-виконавську майстерність, яка оцінюється як особливий вид художнього відображення дійсності, як практичний досвід, як кінцевий результат професійної підготовки майбутнього співака, що розкривається в емоційно-образній інтерпретації *змісту вокального твору, як вияв найвищої форми активності особистості в професійній діяльності* (Гузій, 2015, с. 315).

Спостереження показали, що вокально-сценічна майстерність фахівця музичного мистецтва є складним феноменом з багаторівневою структурою. Складовими компонентами такої структури є:

- мотиваційний компонент, націлений на захопленість співом, націленість на пізнання національних та світових пісенних традицій;
- когнітивний, що містить необхідну базу знань, умінь та навичок у сфері вокально-сценічної культури;
- творчий, який виражає здатність до яскравого виконання вокальних творів, уміння донести вокально-художній образ до слухачької аудиторії, побудови єдиного художнього образу за допомогою засобів музичної, вокальної та словесної виразності (Бірюкова, 2016, с. 148; Гребенюк, 1999, с. 73).

Отже, вокально-сценічна діяльність є скоординованим психофізіологічним процесом, який спрямовано на публічне виконання творів вокального мистецтва. Поліхудожня природа вокально-сценічного мистецтва несе в собі глибокий освітньо-педагогічний потенціал. Найбільш інтенсивний та якісний розвиток емоційно-творчих здібностей відбувається у процесі безпосереднього залучення студентів до вокально-сценічної діяльності, яка відбувається у вигляді публічних виступів, участі у різноманітних конкурсах та фестивалях. У процесі концертних виступів розкриваються такі риси творчої особистості, як здібність емоційно, творчо сприймати і розкривати художній образ;

формується художнє бачення вокального твору; високий інтелектуальний рівень, удосконалюється вокально-сценічна майстерність. Створення сценічного образу відноситься до специфічних особливостей вокально-сценічної діяльності співака-виконавця (Гребенюк, 1999, с. 45).

Доведено, що ефективність покращення якості навчального процесу безпосередньо залежить від важливої складової навчального процесу – педагогічної співпраці між педагогом і студентом. Педагогіка співпраці – це спільна розвивальна діяльність дорослих і дітей, скріплена взаєморозумінням, проникненням у духовний світ одне одного, спільним аналізом перебігу й результатів цієї діяльності.

В основу стратегії співпраці покладено ідею стимулювання та спрямування педагогом пізнавальних інтересів учнів. Значення цієї форми організації навчання настільки велике, що існує тенденція розглядати весь педагогічний процес саме як педагогіку співробітництва. Основою такої співпраці має бути:

- ідея стимулювання розвитку особистісно-пізнавальних інтересів студента;
- спільна розвивальна діяльність педагога і студента, створення «високого» тону спілкування;
- колективний аналіз навчального процесу та досягнення результату спільної діяльності.
- творчий обмін думками, спираючись на отримані знання, уміння та навички.

Відповідно до цього схему педагогічної взаємодії педагога та студента можна зобразити вигляді: S O. (педагог, що дає знання і вміння, студент як об'єкт навчання). Виходячи з такої характеристики педагогічної взаємодії сучасна схема навчальної взаємодії виражається дещо інакше: S(1) S(2), де S(1) (педагог), S(2) - (студент). Спільність навчальних цілей підтверджується спогадами далекої давнини священної книги юдеїв: «Багато чому я навчився у своїх учителів, багато чому – у товаришів, але найбільше я навчився у своїх учнів (Олексюк, 2006, с. 89). Сучасні принципи співпраці педагога та студента знаходять своє підтвердження у реалізації наступного:

- послідовного самоудосконалення власних професійних здібностей студента та педагога;
- систематизації співтворчості викладача та студента у процесі вокальної підготовки;
- удосконаленні технології операційних умінь педагога;

- наявності емоційно-творчого стилю спілкування на вокальному занятті;
- спрямуванні студента до професійного зростання;
- пошуку нових резервів якісного проведення вокального заняття у творчій співпраці викладача та студента (Єременко, 2005; Ткаченко, 2016, с. 202).

Результатом такої співтворчості є ефективне засвоєння навчального матеріалу, мотиваційна спроможність до постійного професійного зростання студентів, бажання внести свої корективи в повсякденний процес вокальної підготовки у вигляді планування, розучування і створення художнього образу вокального твору на основі використання нових форм і способів навчання. Результат – впевненість у своїх можливостях, самостійність, максимальний ступінь самореалізації та самовираження, що стає підґрунтям особистісно-сміслової активності спеціаліста музичного мистецтва у напрямку вокальної педагогіки. Розв'язання цієї проблеми в умовах співпраці висуває широкі можливості вокального підготовки для вирішення питань методичного напрямку, проте складність специфіки такої форми навчання потребує глибокого взаємозв'язку індивідуальних особливостей організації навчального процесу, активного стимулювання пізнавальних інтересів студента на основі ініціативи авторитарного характеру навчання з боку викладача, розбіжності вокально-професійних напрямів для створення продуктивного вокально-художнього мислення у «звукових образах» (Андрущенко, 2001, с. 25).

Рельєфним шляхом формування творчої взаємодії викладача та студента та пошуку раціональних способів подолання вокальних труднощів є «дорепетіційне прогнозування». Означений підхід дозволяє заздалегідь спрогнозувати можливі вокальні помилки студента, спрямувати увагу на діагностування причин дефектів вокального звучання. Висока рівноважність навчальних умов досягається завдяки способу «вокальної ідентифікації», так званому одночасному відчуттю власної особистості у ролі викладача та студента. Сутність означеного способу полягає в організації самоспостереження, самоконтролю та самоаналізу навчальних дій студента в умовах самостійної вокальної роботи (настроювання голосу, тобто спів вправ, вокалізу, розучування вокального твору). Ефект досягається завдяки розподілу уваги студента на дві паралелі: контроль за вокально-технічними труднощами та фіксація власних

способів досягнення позитивного результату вокального заняття у вигляді «моделі правильного заняття». Звідси, інформаційно-методична забезпеченість послідовно побудованих навчальних дій з вокальної ідентифікації сприятиме усвідомленню: вокальної техніки, художньо-образних детермінант вокального твору, інтонаційно-моторних відчуттів у процесі вивчення вокального твору, фіксації суб'єктивних перешкод у вигляді недоліків вокального виконання для створення уявної моделі вокального звучання, фіксації власних способів подолання суб'єктивних перешкод для досягнення художнього результату, підбору оптимальних засобів досягнення бажаного результату, вокального еталону при створенні моделі ідеальної звучності. Впорядкований алгоритм структури «вокальної ідентифікації» є цінним методичним матеріалом регулювання професійних знань у напрямку вокальної підготовки фахівця музичного мистецтва (Ткаченко, 2016, с. 157).

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень.

Отже, вокальна підготовка фахівця музичного мистецтва залишається актуальним завданням вищої музично-педагогічної освіти. Це дозволяє виділити головні напрямки удосконалення професійної кваліфікації:

1. Усвідомлення значущості науково-теоретичних та науково-практичних знань, які створюють основу професійної діяльності співака за рахунок вивчення новітніх педагогічних технологій фахової підготовки студентів до співацької діяльності.

2. Засвоєння новітніх методів, прийомів, психолого-педагогічних умов та підходів для глибинного осягнення специфічних рис вокально-виконавського мистецтва.

3. Створення мотиваційних установок до співацької діяльності, розширення наукового тезаурусу, фахової компетентності та творчого досвіду.

4. Проходження вокально-педагогічної та вокально-виконавської практики під керівництвом викладача-методиста в умовах навчального процесу та майбутньої професійної діяльності (педагогічна та театральна діяльність).

5. Написання наукових робіт з відображенням результативності отриманого навчального та концертно-виконавського досвіду у співпраці з викладачем за критеріями підсумкового контролю.

Вирішення означеної проблеми потребує подальшого дослідження у напрямку удосконалення вокальної підготовки фахівця

мучного мистецтва, вивчення особливостей творчої інтерпретації вокального твору, знаходження новітніх підходів вокальної підготовки фахівця музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

- Антонюк, В. Г. (2007). *Вокальна педагогіка (сольний спів)*. К.: Віпол (Antoniuk, V. H. (2007). *Vocal Pedagogy (Solo Singing)*. Kyiv: Vipol).
- Андрущенко, В. П. (2001). *Національна доктрина освіти: потреба, принципи, пріоритети*. К.: Либідь (Andrushchenko, V. P. (2001). *National Doctrine of Education: Need, Principles, Priorities*. Kyiv: Lybid).
- Бірюкова, Л. А. (2016). Реалізація педагогічних умов і принципів формування вокально-сценічної майстерності студентів на музично-педагогічних факультетах. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання, 2*, 148–161 (Biryukova, L. A. (2016). Implementation of Pedagogical Conditions and Principles for Developing Vocal-Stage Mastery of Students in Music and Pedagogical Faculties. *Current Issues in Art Education and Upbringing, 2*, 148–161).
- Гребенюк, Н. С. (1999). *Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти*. К.: НМАУ (Grebenuk, N. S. (1999). *Vocal-Performing Creativity: Psychological-Pedagogical and Art-Historical Aspects*. Kyiv: NMAU).
- Гузій, Н. В. (2015). *Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи*. К.: Наукова думка (Guzii, N. V. (2015). *Pedagogical Creativity, Skill, Professionalism in the System of Teacher Training: Achievements, Searches, Perspectives*. K.: Scientific Thought).
- Єременко, О. В. (2005). Основні принципи підготовки магістрантів у системі музично-педагогічної освіти. *Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія: 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії та практики, 4 (14)*, 41–46 (Yeremenko, O. V. (2005). Basic Principles of Master's Degree Preparation in the System of Music-Pedagogical Education. *Scientific Journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series: Creative Personality of the Teacher: Problems of Theory and Practice, 4 (14)*, 41–46).
- Маньковська, О. Ю. (2019). Формування сценічної майстерності майбутніх акторів як наукова проблема: аналітичний огляд. *«Еврика». Серія: Педагогічні науки, 3*, 161–167 (Mankovska, O. Yu. (2019). Formation of Stage Mastery of Future Actors as a Scientific Problem: Analytical Review. *"Eureka." Series: Pedagogical Sciences, 3*, 161–167).
- Олексюк, О. М. (2006). *Музична педагогіка*. К.: КНУКІМ (Oleksyuk, O. M. (2006). *Music Pedagogy*. Kyiv: KNUKIM).
- Осадча, Т. В. (2018). Вокальна культура майбутнього вчителя музики: теоретичний аспект. *Серія: Педагогічні науки, 170*, 102–106 (Osadcha, T. V. (2018). Vocal Culture of the Future Music Teacher: Theoretical Aspect. *Series: Pedagogical Sciences, 170*, 102–106).

- Пашенко, Д. Н. (2010). Педагогічна майстерність як складова готовності вчителя до професійної діяльності. *Вісник УДПУ ім. Павла Тичини*, 2, 112–118 (Paschenko, D. N. (2010). Pedagogical Mastery as a Component of Teacher's Readiness for Professional Activity. *Bulletin of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*, 2, 112–118).
- Стукаленко, З. М. (2018). Емоційний інтелект як показник сценічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Серія: Педагогічні науки*, 170, 175–179 (Stukalenko, Z. M. (2018). Emotional Intelligence as an Indicator of Stage Mastery of Future Music Art Teacher. *Series: Pedagogical Sciences*, 170, 175–179).
- Ткаченко, Т. В. (2016). *Формування вокально-сценічної культури студентів мистецьких факультетів педагогічних вузів*. Х.: ХНПУ (Tkachenko, T. V. (2016). *Formation of Vocal-Stage Culture of Students in Art Faculties of Pedagogical Universities*. Kharkiv: KhNPU).
- Щолокова, О. П. (2007). Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія: Теорія і методика мистецької освіти*, 4, 13–17 (Shcholokova, O. P. (2007). Modernization of Professional Art Education in the Context of Contemporary Humanistic Ideas. *Scientific Journal of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. Series: Theory and Methodology of Art Education*, 4, 13–17).

SUMMARY

Biriukova Larysa, Yurko Olha. Essential features vocal training of students in the system of music and pedagogical education.

The article actualizes the problem of vocal training of students in the system of music and pedagogical education, defines the essence and content of the concepts of "training" and "vocal training". Vocal training is considered as the most complex psychological process of the mechanism of pedagogical communication, cognition and creative development of the individual. The scientific interpretation of the phenomenon of "musical thinking" as a mysterious phrase of modern art science and its place in the educational process of vocal training of students is characterized. The scientific dialogic nature of musical thinking creates the foundation for understanding the essence of the chosen profession; in the scientific and methodological aspects of personality development by means of vocal art, the mechanisms of musical and artistic thinking, imagination, feelings, the relationship between the objective and subjective in the educational process are revealed. The importance of vocal and stage skills as the result of deep awareness in the field of vocal art, the tasks of vocal training, and the ability to reproduce a reference model in one's own performance is presented. The effectiveness of introducing creative cooperation between teacher and student into the educational process of vocal training is proved. The specificity of vocal training requires the interrelationship of individual features of the organization of communication between the teacher and the student, aimed at creating productive vocal-artistic thinking in "sound images", stimulating cognitive interests taking into account the creative nature of education.

Key words: vocal, vocal training, musical thinking, teacher-student cooperation, vocal-performance skills.